

naoer fietst

Over de Veluwe

Route, tekst en foto's: Jan Bornebroek, Enschede

Praktische informatie:

- De route heeft een lengte van ruim 42 kilometer.
- **RA** = rechtsaf; **LA** = linksaf; **RD** = rechtdoor.
Achter deze aanwijzingen staat – waar nodig en tussen haakjes – aanvullende informatie: de hoeveelste weg u moet afslaan, informatie m.b.t. het wegdek, etc. Daarachter staat de naam van de weg die u moet inrijden.
- **GB** = geen straatnaambord. Die aanduiding wordt gebruikt als een weg wel een naam heeft, maar een straatnaambord ontbreekt. Als er geen straatnaam bekend is, wordt de aanduiding NAAMLOOS gebruikt.
- Bij alle aanwijzingen in de routebeschrijving gaat het uitsluitend om VERHARDE wegen en fietspaden, tenzij anders vermeld. INRITTEN en DOODLOPENDE wegen tellen **NIET** mee!
- De meeste wegen en fietspaden zijn het hele jaar door goed bereikbaar.

ROUTEBESCHRIJVING

Beginpunt: Het Maarten van Rossumplein voor kasteel De Cannenburgh, Julianalaan, Vaassen.

DE CANNENBURGH

Het kasteel waar deze fietsroute begint wordt voor het eerst in de 14de eeuw genoemd. De Cannenburgh geniet vooral bekendheid vanwege de roemruchte Gelderse krijgsheer Maarten van Rossum, wiens bezit het in de 16de eeuw was. De beruchte vechtjas is niet alleen in steen vereeuwigd in de voorgevel van het huis, in brons gegoten hij zit op een bank op het voorplein van het kasteel. Zie INFO 1.

- 1 **LA** (Met de rug naar de ingang van het kasteel staande. **GB**) JULIANALAAAN
- 2 **RD** (Naamswijziging weg, voorbij kruising met stoplichten) DEVENTERSTRAAT
- 3 **RD** (Rotonde recht oversteken. Verhard fietspad wordt verharde weg) DEVENTERSTRAAT

MARTINUSCOMPLEX

De Deventerstraat loopt dwars door een kleine, katholieke enclave in een verder geheel protestantse omgeving. Die is ontstaan rond het oude herenhuis

INFO 1

DE CANNENBURGH

Net als van veel andere adellijke huizen is het stichtingsjaar van De Cannenburgh onbekend. Het huis wordt voor het eerst in 1365 in een schriftelijke bron vermeld. Dan verblijft de toenmalige Hertog van Gelre er. Door verwaarlozing of krijgsgeweld is het kasteel van lieverlee gereduceerd tot een ruïne. Maarten van Rossum kocht het restant in 1543. Hij was een roemrucht krijgsheer die, in dienst van de Hertog van Gelre, zo ongeveer iedere stad van betekenis in Nederland had belegerd en geplunderd. Hij herbouwde De Cannenburgh tot een renaissance woonkasteel zonder 'weer' functie (weer = verdediging).

INFO 3

MARTINUSCOMPLEX

Vanaf het begin van de 18de eeuw fungeerde het oude herenhuis Oosterhuysen als schuilkerk voor de lokale katholieke gelovigen die na de reformatie geen openbare godsdienstoefeningen meer mochten houden en hun kerken waren kwijtgeraakt aan de protestanten. Het witte gebouw, rechts van de weg, voorbij de kerk (nr. 100) was tot zo'n dertig jaar geleden een café. Blijkbaar een vruchtbare omgeving, want de uitbater en zijn vrouw hadden niet minder dan 21 kinderen!

INFO 4

GRIFT

De waterloop, parallel aan en vlak langs het Apeldoorns Kanaal, is in de 14de eeuw gegraven voor de afvoer van overtollig water in

Oosterhuysen. Katholieken hadden hier in de 18de eeuw een schuilkerk. De opvolger van dit oude huis is de laat 18de eeuwse Oosterhof, iets verderop, rechts van de weg naast de huidige wasserij en voormalige papiermolen aan de Hartense Molenbeek. Kerk, pastorie en kerkhof van het Martinuscomplex staan op de gemeentelijke monumentenlijst. **Zie INFO 3**

4 LA (Na ca. 1,5 km verhard fietspad, links bij ANWB-wegwijzer 24677. Doodlopende weg. Wordt verhard fietspad) DEVENTERSTRAAT 155-165

LET OP: Bij straatnaambord No's 155-157-161-165 linksaf. De weg rechtdóór loopt dood bij een sluis in het Apeldoorns Kanaal.

GRIFT/APELDOORNS KANAAL

De Grift is de waterloop aan de linkerkant. De beek is al in de 14de eeuw gegraven en diende als afwateringskanaal voor het vele water dat van de Veluwe naar de IJsselvallei stroomde. Het watertje was eeuwenlang het domein van kleine scheepjes. Om het gebied beter toegankelijk te maken is in 1825 begonnen met het graven van een kanaal van de IJssel bij Hattem naar Apeldoorn.

Zie INFO 4.

5 LA (Einde fietspad linksaf) SCHOBBERTSWEG

6 RA (Eerste weg rechts. **GB**) WIEMANSTRAAT

7 LA (Derde weg links) BRINKERWEG

8 RA (Tweede weg rechts. Verhard fietspad) SPOORSTRAAT

9 LA (Einde verhard fietspad links. **GB**) KORTE KOPERMOLENWEG

10 RD (Einde weg bij gepleisterde schuur rechtdoor. **GB**) KOPERMOLENWEG

KOPERMOLEN

*Links van de weg, aan de Klaarbeek, staat op enige afstand nog het gebouw van deze molen, waar koper tot platen werd geslagen. Voor munten en ketels onder meer. Het is de enige die in deze regio bewaard is gebleven. De molen is niet toegankelijk voor publiek. **Zie INFO 10***

11 RA (Eerste weg rechts) BRAKERWEG

12 LA (Naamswijziging weg) LEDDERWEG

het destijds erg natte deel van de IJsselvallei. De beek ontspringt in een sprengcomplex ten zuiden van Apeldoorn. De Grift is eeuwenlang bevaren door scheepjes die producten voor onder meer de vele watermolens op de Veluwe aan- en afvoerden. Toen de papierindustrie in de 19de eeuw verdween en er wasserijen voor in de plaats kwamen, werd de Grift van lieverlee een stinkend riool. Pas ver in de 20ste eeuw is daar verbetering in gekomen. Met het graven van het kanaal van Hattem naar Apeldoorn werd in 1825 begonnen. In 1829 ging het open, maar door allerlei ontwikkelingen werd het in 1972 definitief gesloten voor het scheepvaartverkeer.

INFO 10

KOPERMOLEN

In 1553 werd hier, in de buurtschap Zuuk, aan de Klaarbeek de eerste molen gebouwd. Het was oorspronkelijk een korenmolen. Vervolgens werd het een volmolen en daarna, tot het midden van de 19de eeuw, een kopermolen. Dat hield in dat er koperen platen werden vervaardigd voor bijvoorbeeld de scheepsbouw, maar ook voor ketels en munten. Het huidige gebouw dateert uit 1750. In tegenstelling tot de meeste watermolens werd het gebouw geheel uit baksteen opgetrokken en zeer solide gebouwd. Dat was ook nodig in verband met de zware hamers die het koper moesten pletten.

INFO 20a

OENE

De naam van het dorp is afgeleid van het oude woord 'huno' dat 'moeras' betekent.

HAGEDOORNS PLAATSE

Links van de weg ligt het Veluws Streekmuseum 'Hagedoorns Plaatse'. Het toont het leven op de Veluwe in vroeger tijden. Er zijn regelmatig interessante thema-tentoonstellingen.

- 13 RA** (Tweede weg rechts) WERLERWEG
- 14 LA** (Voorbij brug over Apeldoorns Kanaal linksaf) KANAALWEG
- 15 RA** (Eerste weg rechts) RAVENSTRAAT
- 16 LA** (Tweede weg links) BOSHOEKERWEG
- 17 RA** (Eerste weg rechts) KLOOSTERALLEE
- 18 LA** (Einde weg linksaf) DONSELAARSWEG
- 19 RA** (1Eerste weg rechts) MARKTSTRAAT
- 20 LA** (Eerste weg links) DORPSSTRAAT

CAFÉ-RESTAURANT DORPSZICHT

Als u, in plaats van linksaf, rechtsaf de Dorpsstraat in rijdt, vindt u rechts deze rustieke pleisterplaats, met nog een steeds zeldzamer wordende overdekte veranda. Dit gezellige horecabedrijf ademt de sfeer van de eerste decennia van de vorige eeuw. Zie INFO 20a

KERK OENE

Aan de Dorpsstraat staat de oude dorpskerk. In de achtste eeuw stond hier al een kapel. In het plaveisel aan de rechterkant van de weg zijn de contouren van de ooit aangebouwde en inmiddels al lang verdwenen doopkapel weergegeven. Zie INFO 20b

- 21 LA** (Einde weg linksaf) KEIZERSTRAAT
- 22 RD** (Na ca. 50 m. naamswijziging weg) EPERWEG
- 23 RA** (Eerste weg rechts) KUIPERKAMPSWEG
- 24 RD** (Kruising bij ANWB-wegwijzer oversteken. Doodlopende weg. Wordt verhard fietspad) NAAMLLOOS

GROTE WETERING

Net als de Grift is deze waterloop in de Middeleeuwen gegraven om water dat vanaf de Veluwe in oostelijke richting naar de IJssel stroomde op te vangen en naar het noorden af te voeren. Dat was de enige manier om de natte vallei tussen Veluwe en IJssel droog genoeg te krijgen voor de ontginning van de vruchtbare rivierklei in dit gebied.

Evenals Epe heeft Oene een tegenhanger in het Duitse grensgebied: Ohne, in de graafschap Bentheim. Dat kan natuurlijk toeval zijn, maar volgens sommige deskundigen zou Karel de Grote aan het einde van de 8ste of aan het begin van de 9de eeuw Frankische bewoners uit dit deel van Gelderland hebben gedwongen zich te vestigen in het grensgebied met de Saksische stammen in het westen van Duitsland. Deze Frankische kolonisten dienden de opstandige Saksen in de gaten en onder de duim te houden en er op toe te zien dat het christelijke geloof werd verbreid.

INFO 20b

KERK OENE

Hoewel de kerk pas in 1176 voor het eerst in een schriftelijke bron wordt genoemd, stond er in de 8ste eeuw waarschijnlijk al iets van een kapel in Oene. In 1238 is de kerk afgescheiden van de moederkerk in Epe. Oene werd een zelfstandige parochie. In het plaveisel voor de kerk zijn de contouren van een uitbouw weergegeven: de voormalige doopkapel, al lang verdwenen. Ongedoopte kinderen mochten niet in de gewijde kerk komen, voor ze gedoopt waren. Dat verklaart de oorspronkelijke plek van de doopkapel: zo dicht mogelijk bij de hoofdingang van de kerk.

INFO 30

DE VELUWE

In de 15de eeuw noemde Hertog Arnold van Gelre de Veluwe een 'wilt en bijster lant'. Die rake typering was zelfs tot in de 20ste eeuw nog van toepassing op het woeste en moeilijk toegankelijke gebied tussen de beide territoria Utrecht (Sticht) en Overijssel

- 25 **LA** (Eerste weg links) OENERWEG
- 26 **RA** (Vorbij brug over het kanaal Apeldoorn-Hatterm derde weg – driesprong – rechts) SCHOOLWEG
- 27 **RD** (Vorbij kruising met Eperweg naamswijziging weg. **Let op:** drukke weg. Voorzichtig met oversteken!) ENGWEG
- 28 **LA** (Einde weg, vlak voor tunnel onder autoweg A50 links) WEZEWEG
- 29 **LA** (Direct voorbij tunnel linksaf) MUSSENKAMPSEWEG
- 30 **RA** (Bij driesprong rechts aanhouden. Doodlopende weg) KOOIWEG

VELUWE

U bent nu op het oostelijke deel van de Veluwe. Tot in de 20ste eeuw was dit nog een dunbevolkt en deels moeilijk toegankelijk en woest gebied. Zie INFO 30

- 31 **RD** (Bij einde weg rechtdoor verhard – beton – fietspad oprijden) NAAMLOOS

RENDERKLIPPEN

Deze stuifzandbulten zijn zo'n 10.000 jaar geleden, na de laatste ijstijd, ontstaan. Zandverstuivingen vormden tot in de vorige eeuw een probleem op de Veluwe. Door onverstandige exploitatie van bos en heide ontstonden vrijwel onbeheersbare zandvlakten die hele nederzettelingen verzwolgen. Restanten van die zandvlakten zijn nog te vinden bij Kootwijk en Hulshorst.

Let op: Kruising met DELLENWEG oversteken!

- 32 **RA** (Bij ANWB-wegwijzer 20398 rechtsaf. Verhard fietspad volgen) NAAMLOOS
- 33 **LA** (Eerste kruising links, bij ANWB-wegwijzer 20575. Onverhard fietspad. **GB.** Wordt verharde weg) KOEKENBERGWEG
- 34 **RA** (Einde weg rechtsaf. Parallelweg) TONGERENSEWEG
- 35 **LA** (Bij rotonde linksaf) LE CHEVALIERLAAN

TONGEREN

Het landgoed Tongeren was eeuwenlang een gesloten samenleving waar de familie Rauwenhoff het voor het zeggen had. De weg is genoemd naar Charles le Chevalier die in de 19de eeuw met de weduwe van de

(Oversticht) van de bisschop van Utrecht. Het was zeker niet ongevaarlijk om gebruik te maken van de schaarse handelswegen over de Veluwe; meestal niet meer dan moeilijk berijdbare karresporen die soms wel honderd meter breed waren. Eeuwenlang dienden reizigers rekening te houden met vagebonden en benden struikrovers die het op hun spullen voorzien hadden. Tot ver in de 18de eeuw werden regelmatig klopjachten gehouden op de 'heidens' en ander gespuis dat zich in dit dunbevolkte gebied schuil hield.

INFO 35a

TONGEREN

De grafheuvels in de directe omgeving duiden er op dat hier duizenden jaren geleden al mensen woonden. In de Middeleeuwen waren grote delen van Tongeren eigendom van het klooster Klarwater bij Hatterm. Toen het klooster in 1573 ter ziele ging, kwam Tongeren in handen van de heer van De Cannenburgh. In de 18de eeuw was het landgoed eigendom van de burgemeester van Harderwijk. Toen diens dochter met de burgemeester van Elburg, Jan Hendrik Rauwenhoff, trouwde, kreeg ze Tongeren als huwelijksgeschenk. Charles le Chevalier – hij trouwde de weduwe – heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van het landgoed.

INFO 35b

LE CHEVALIERSCHOOL

Links van de weg staat het schooltje met het gymnastieklokaal dat er later vóór gebouwd is. Charles le Chevalier nam in 1868 het initiatief voor de bouw van de school en

landgoedeigenaar trouwde en een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het landgoed speelde. Het Oude Huis, links van de weg, nr.3, is in 1802 gebouwd tegen de achterwand van een al bestaand boerderijtje, 't Stekje. Dit huis is het middelpunt van het landgoed Tongeren.

Zie **INFO 35a**

LE CHEVALIERSCHOOL

Links van de weg staat het voormalige schooltje dat is genoemd naar de stichter en financier ervan. Nadat de gemeente Epe had geweigerd om een basisschool te stichten op het landgoed, zorgde le Chevalier er zelf voor dat de kinderen van zijn pachters goed onderwijs kregen. Zie **INFO 35b**

- 36 RA** (Tweede verharde fietspad rechtsaf bij ANWB-wegwijzer 20168) VAN MANENSPAD
- 37 LA** (Eerste verharde fietspad links) NAAMLOOS
- 38 RA** (Einde fietspad rechtsaf) BOERWEG
- 39 RA** (Einde fietspad rechtsaf. **GB**) ORANJEWEG
- 40 LA** (Eerste weg links) ORANJEWEG

GORTEL

De kern van de buurtschap Gortel is klein, maar heeft sinds 1905 wel een kapel en een schooltje dat in 1896 door de inwoners werd opgericht. Tegenwoordig is het de reformatorische basisschool Het Mosterdzaadje. Alle woningen in Gortel zijn eigendom van het Kroondomein.

- 41 LA** (Tweede weg links) ELBURGERWEG

GRAFHEUVEL

Een grafheuvel links van de weg. Er zijn rond de 700 van deze grafmonumenten uit de prehistorie op de Veluwe bewaard gebleven. Deze maakt deel uit van zo'n veertig grafheuvels die over een afstand van 6 kilometer in een nagenoeg rechte lijn van Epe naar Niersen liggen. Dat is wel héél uitzonderlijk.

- 42 LA** (Na ca. 2,65 km. Eerste verharde fietspad, links bij ANWB-wegwijzer 20175) NIERSENSEWEG

HARTENSE MOLENBEEK

Deze, grotendeels gegraven, beek vormt de bovenloop van de – van oorsprong – natuurlijke Rode Beek.

financierde hem ook, nadat de gemeente Epe weigerde een school op het landgoed te stichten. Le Chevalier zag er op toe dat de kinderen van de pachters de school regelmatig bezochten. Hij bemoeide zich ook intensief met de kwaliteit van het gegeven onderwijs. In de zijgevel van het gymlokaal is een stenen plaquette met het portret van Le Chevalier aangebracht. De plaquette is afkomstig van het grafmonument van de 'weldoener van Tongeren'.

INFO 42 SPRENGEN

Een uniek systeem van met de hand gegraven waterlopen, de zogenaamde sprengbeken, zorgde voor een constante toevoer van water naar de vele watermolens op de Veluwe. Vanaf de 16de eeuw werden daarvoor bestaande, natuurlijke beken gebruikt en aangepast. Onder de Veluwe is namelijk een enorm waterreservoir aanwezig. Een aantal van die beken functioneert tot op de dag van vandaag.

INFO 44 RODE BEEK/NIEUWE BEEK

De houten wand in de lengterichting van de beek scheidt het rode, ijzerhoudende, water van de Rode Beek van het water van de Nieuwe Beek dat geen ijzer bevat en hier anders in de Rode Beek zou stromen. De beken zijn gescheiden gehouden ten behoeve van de wasserij die aan het einde van de Emmalaan stond. Voor een wasserij is sterk ijzerhoudend water niet geschikt.

*De sprengkoppen liggen rond de buurtschap Niersen. Sprengbeken zijn vaak vernoemd naar een molen aan zo'n beek. In dit geval Hattum, een watermolen die in 1928 is afgebroken. Op de molenplaats, rechts van de weg, is een landhuis met die naam gebouwd. Waarschijnlijk door een schrijffout in een koopakte is de naam verbasterd tot Hartense Molenbeek. **Zie INFO 42***

43 RA (Einde fietspad rechtsaf) GORTELSEWEG

ROLLEKOOT

De waterrij, links van de weg, kent een lange geschiedenis. In 1542 liet Maarten van Rossem aan de Hartense Molenbeek een korenwatermolen bouwen, de Rollekootsmolen. Later werd dat een volmolen en een papiermolen. Eind 17de eeuw waren er zelfs twee papiermolens. In de 19de eeuw is er ook nog een zaagmolen aan toegevoegd.

44 LA (Eerste verharde fietspad links bij ANWB-wegwijzer 20173) EMMALAAN

WATERSCHIEDING

Ongeveer halverwege de Emmalaan staat rechts een houten wand in de lengte van de beek. Die moet het water van de twee beken van elkaar gescheiden houden.

Zie INFO 44

45 LA (Einde fietspad linksaf. GB) KONINGINNEWEG

46 RA (Eerste weg rechts) PRINS BERNHARDLAAN

47 RA (Eerste onverharde fietspad rechts. GB)
KERSENDIJKJE

CANNENBURGHERMOLEN

De Cannenburghermolen is één van de bijna 200 watermolens die ooit op de Veluwe aanwezig waren. Het eeuwenoude gebouw brandde in 1940 af, maar werd al snel herbouwd. Als een van de weinige molens op de Veluwe kreeg hij een turbine. In 2010 is weer een water-rad aangebracht.

48 RA (Einde fietspad rechtsaf. GB) JULIANALAAN
Daar rechts aanhouden) KLEUVERSPAD

EINDPUNT: Het Maarten van Rossumplein voor kasteel De Cannenburgh.

Nota bene: Deelname aan 'Naober fietst' gebeurt op eigen risico. RAS Uitgevers sluit aansprakelijkheid voor letsel en/of schade van deelnemers en/of derden ten gevolge van het rijden van de route geheel uit. Aansprakelijkheid is eveneens uitgesloten m.b.t. wijzigingen van het wegennet, omleidingen, naamsverandering van wegen, verwijderde straatnaamborden, wegwerkzaamheden en alle andere omstandigheden die het rijden van de route bemoeilijken en/of onmogelijk maken, voor zover die zich voordoen ná het samenstellen van de route.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopiëren, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Win een trendy fiets!

'Naobers' die de tocht over de Veluwe maken in de maanden oktober en november 2011 maken kans op een prachtige fiets, beschikbaar gesteld door **Vico fietsen**, de inkoopcombinatie van oostelijke rijwielhandelaren. Beantwoord de hieronder gestelde vraag en stuur uw oplossing **vóór 1 december 2011** naar: **Naober, Naober fietst, postbus 133, 7040 AC 's-Heerenberg**.

Mailen kan ook: **info@naobermagazine.nl**

VRAAG: Rechts van de Deventerstraat langs het Apeldoorns Kanaal (aanwijzing 4) staat – voorbij de Vaassense Sluis – een monument dat bestaat uit een oude sluisdeur die tegen twee meerpalen is opgesteld. Op de achterzijde is een bord aangebracht met informatie over het kanaal. Hoeveel historische sluisen in het Apeldoorns Kanaal worden op het bord vermeld?